

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Калина Христова
Нов български университет, департамент „Изящни изкуства“

за кандидатурата за научна степен „Доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства,
професионално направление 8.2. Изобразително изкуство – за нуждите на катедра
„Графика“, НХА

на Златка Красиминова Яръмова и документите, представени за присъждане на научна
степен „Доктор“ както и научен труд на тема:

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЯ НА ВИЗУАЛНИЯ ЕЗИК В ГРАФИЧНОТО ПРОИЗВЕДЕНИЕ

Научен ръководител: проф. д-р Десислава Христова-Тошева

Предоставената ми за рецензиране дисертация на Златка Яръмова се състои от текстова част с обем от 200 стр., включващи и библиография. Текстовата част е представена в увод, изложение, съставено от три глави, изводи, научни приноси и библиография. Библиографията включва 28 източници на български език, 28 на английски език и 1 онлайн източник. Към дисертационния труд е представено и каталожно приложение на разгледаните произведения в текста, включващо 53 изображения.

I. Актуалност и значимост на научния труд

Темата, която е избрала Златка Яръмова, е несъмнено интересна в контекста на динамично променящата се културна среда и на самия визуален език на нашето съвремие. Можем определено да отбележим, че изследването има същински интердисциплинарен характер и навлиза в полето на теорията на изкуствата и философията. Философският поглед към концептуализацията на графичното произведение осигурява дисертабилност на предложената тема. Подобни аналитични изследвания са по-скоро рядкост, както и по-рядко докторантите се вглеждат повече в идеите в графичното изкуство, отколкото в

художествените стойности и технологични специфики, определящи този жанр в изобразителното изкуство.

II. Цели на научното изследване

Една от основните цели на изследването е анализ на променящата се функция на графиката като медия, но и нейното понятие в контекста на изкуството на XX век. Развитието на хуманитаристиката от същия този исторически период на свой ред предоставя изключително много възможности за анализ на промяната на понятията в изкуството. Затова и изборът на докторантката на методология е аналитичният апарат на философията на езика, намерил своето приложение в естетическите теории и философии на изкуството. Като важна цел изследването докторантката се стреми към същинска интердисциплинаност, „доколкото философията и философията на изкуството са дисциплини различни от изкуствознанието.“¹

III. Основни част на научното изследване

В уводната част на своето изследване Златка Ярумова ни убеждава, че границите между диференциацията на различните видове медии се стопяват в това, което тази епоха ще нарече намерението на артиста в изкуството. Променя се не само функцията на графиката като медия, но и нейното понятие в контекста на изкуството. Понятието графика започва да означава нещо различно от значенията, които е имало то в предходни епохи.

Първа глава носи общото заглавие: Исторически предпоставки и в него Златка Ярумова цели да ни насочи именно към теоретичната концептуализация на понятията за медия, графика и изкуство. В началото на главата Ярумова започва с опит за разплитане на взаимовръзките, с анализ на предпоставките, довели до динамичните промени в изкуството, науката и философията през първите години на XX век, позовавайки се на Хюго Бал и основите на Дадаизма като течение. Поставен е въпросът

¹ Ярумова. 3. Концептуализация на визуалния език в графичното произведение, с. 8

за познанието, намиращо се между понятието и неговото значение. Осъщественият в главата анализ не се ограничава само до полето на дадаистичното изкуство, а разглежда и различни парадигми в Епистемологията (наука за познанието) към Лингвистичната философия (философия на езика). Златка Яръмова се спира и на „Дюшановото отношение към медията в едно произведение на изкуството, върху начина, по който именно тя отвежда от материалното към вътрешното, към смисловото, което в контекста на изкуството на Дадаизма е абсурдът.“² Дюшан е важна отправна точка за изследването на Яръмова, именно защото работата му засяга пряко почти всяка една използвана медия в изкуството на ХХ век, но е и отправна точка на първото преосмисляне на смисъла и начина на проявлението на изкуството чрез медията.

Златка Яръмова ни представя задълбочен анализ на трансформацията, дори предефинирането на изкуството в разглеждания период на ХХ век. Тя проследява внимателно, пречупено през философията и подкрепено с удачни примери, случващото се със „смисъла“ в периода на Сюрреализма, Абстракционизма, Абстрактния експресионизъм и Попарта. Особено интересни и обективни са съжденията на докторантката, че началото на Попарта се явява антагониста на американския Абстрактен експресионизъм чрез предложението си за нещо категорично различно от това на вътрешно генерирания израз. Това е предложение за изкуство на масовата култура. Направени са интересни паралели с развиващата се рекламна индустрия, с наложения от нея визуален език, код за комуникация и визуално въздействие.

Още в началото на научното си изследване Златка Яръмова прави много сериозна заявка за постепенното усложняване на анализа, за качествата на научните съждения, изградените взаимовръзки между процесите в изкуството и философията през ХХ век, както и постепенното обогатяване на използвания в изследването понятиен речник. Докторантът завършва направения бърз исторически преглед на развитието и проявите на изкуството от периода на ХХ век в тази глава и набелязва седем въпроса и съответно задачи за изследване при концептуалния анализ на графичното изкуство.

² Яръмова. 3. Концептуализация на визуалния език в графичното произведение, с. 14

Втора глава носи общото заглавие: Произведението като наратив. В тази глава Златка Яръмова се занимава с философията на художествено красивото. Можем да отбележим отново удачните избори на цитати и визуални примери и в цялостното развитие на съдържателната част на текста. Разбира се, значението на понятието за красиво и неговият контекст са отново предмет на противоречие в теорията на естетиката, затова Яръмова се позовава на мисли и съждения от Аристотел, Хегел и Артър Данто, както и на Умберто Еко и неговата „Семиотика и философия на езика“, където той разглежда темата за смъртта на понятието. Но като че ли фокусът в развитието на изследването в тази глава е Данто. Според Данто смисълът като присъстваща категория би могла да бъде проследена във всяко едно произведение на изкуството. Защото именно това е неговото изискване за единна дефиниция на изкуството. В главата са изградени и други философски взаимовръзки, посредством текстови препратки от Декарт, Платон и Сократ. И в тази глава е намерен добър баланс в интердисциплинатните качества на анализа на Златка Яръмова. Тя умело балансира художествената, творческа част на изследването и теоритичната рамка на изследването, обрисувана с помощта на теорията на изкуствата, философията и естетиката, семиотиката и семантиката.

Трета глава носи общото заглавие: Произведението като аналитична пропозиция. В тази глава Златка Яръмова насочва погледа ни към изместването на фокуса се постави върху креативността на артиста, върху самия творчески акт, то вероятно предпоставките, стоящи зад промяната на изкуството, могат да се открият още в ранните години на този век в изкуството на Малевич, Полък и Пиеро Манцони. Важен акцент в тази част на изследването отново са удачно изведените примери и цитати, по специално от „Изкуство след философията“ на Йозеф Косут, където изкуството е разбрано като намерението на артиста. Ще спрем вниманието си за малко върху много сполучливата конструкция на дисертацияния труд, в която анализът върви плавно, без излишни накъсвания и държи добър фокус към основните поставени в изследването цели. Интересен подход е и 3.9 Анализ на неразрешимите твърдения, до които довежда дефинирацията механизъм в теорията на Косут. В тази част от изследването си Златка Яръмова се опитва да изведе твърдение за изкуството чрез произведение, което само по себе си е твърдение за изкуството, оставено в контекста на изкуството.

IV. Изводи и заключения

В дисертацията си Златка Ярмова разглежда разширяването на понятието за графика, което се случва по един естествен начин, на фона на разширяването на самото понятие за изкуство. Ярмова разглежда именно тази тема за понятието, *смислите* на изкуството, затова и нейното изследване е значимо, именно заради добрата философска основа на предложения анализ.

Изследването обобщава голям обем от информация, но я синтезира по един изключително четивен начин, без да олекотява научното съдържание. Изтъкнах това достойнство на дисертационния труд на Ярмова и по-рано. Често в други дисертационни трудове липсва така задълбочено изграждане на взаимовръзки, а по-скоро наблюдаваме хронологичното проследяване на събития и факти, без реален научен анализ.

Изследването на Златка Ярмова се отличава с много добра структура и съдържание, научна значимост, подкрепена от цитираната литература и приведените визуални примери.

Към настоящия труд са прибавени четири приложения – Каталог на разгледаните произведения в текста; Речник на използваните термини, който освен това представя и спецификата на понятийния апарат, използван в това изследване; Научни публикации; Автореферат.

V. Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд са изведени от докторантката в шест основни направления, но аз ще се спра само на 3 от тях, като ги определям за най-значими в подкрепа на достойнствата на дисертационния труд:

- Концептуалната рамка на предложения анализ сама по себе си има приносен характер, най-вече концептуализацията на понятието графика и графично произведение в контекста на промяната на понятията в изкуството на XX век.

- Използването на интердисциплинарен подход както към промяната на понятието за графика и графично произведение, така и към проблемите при концептуализирането на тези понятия в изкуството на XX век и анализа на понятията за медия в изкуството, графика, форма, значение, използвани като изразно средство, отнесено към намеренията на артистите в изкуството.
- Анализът чрез избраната методология показва и нова гледна точка към различните значения в произведенията на изкуството при използването на едни и същи визуални изразни средства.

Докторантката е реализирала две научни публикации, свързани с темата на дисертационния труд:

- Яръмова З. Лингвистичният знак като разкриващ разликата в произведението на XX век. Лингвистичният знак като граница на изразните средства, сп. Изкуство и критика, том 2, брой 2, 2021, с. 24
- Яръмова З. Липсата на смисъл, когато то е самото намерение на артиста в изкуството, сп. Изкуство и критика, том 3, брой 1, 2022, с. 19

VI. Обобщение

Авторефератът отразява добре съдържанието на дисертационния труд, представлява същинско обобщение на научното изследване. Докторантката е структурирала логически и ясно целите и задачите на изследването. Налице са и гореизброените приноси на дисертацията. Като препоръка към усъвършенстването на цялостното представяне, бих насочила вниманието на докторантката към допълване на библиографията и някои липсващи датировки и издател.

VII. Заключение

Оценявам положително научните качества и приноси на изследователската работа и научния труд на Златка Красиминова Ярмова, неговата завършеност и научно-творческа значимост, както и актуалността на изследвания проблем.

Предлагам на уважаемите членове на научното жури да дадат съгласието си за присъждането на образователна и научна степен „доктор” на Златка Красиминова Ярмова по шифър 8.2 „Изобразително изкуство“ – към катедра „Графика“, факултет за „Изящни изкуства“ на НХА.

15.05.2024 г.

гр. София

/доц. д-р Калина Христова/